

Research Institute of
Hawzah and University

Journal of Islam and Family Psychology

Journal homepage: <https://ipf.rihu.ac.ir/>

Original Article

The Factor Structure of the Childhood and Adolescence Emotional Experience Scale

Abbas Ali Harātīān¹ , Seyed Abbas Satūriān²

Fatemeh Gheysari³

1. Assistant Professor, Family Department, Research Institute of Hawzeh and University, Qom, Iran.

a.haratiyan@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Imam Khomeini Educational and Research Institute, Qom, Iran.

ahmadrezafazeli@cfu.ac.ir

3. MA Student in General Psychology, Hoda Faculty, Qom, Iran.

fatemehgheisari8@gmail.com

Received: 2024/07/20; Accepted 2024/11/17

Extended Abstract

Introduction and Objectives: Childhood and adolescence represent critical stages of psychological development, during which emotional experiences significantly shape personality, self-esteem, and long-term mental health outcomes. In recent years, increasing scholarly attention has been directed toward the quality of parent–child relationships and their role in fostering emotional well-being, particularly in the prevention of psychological disorders. Despite this, there remains a shortage of culturally adapted and psychometrically robust instruments for evaluating emotional experiences in these formative years. Many existing tools lack clarity, brevity, or contextual sensitivity, especially in non-Western populations. The present study sought to examine the factor structure and psychometric properties of the Childhood and Adolescence Emotional Experience Scale (CAEE), a concise instrument developed to assess individuals' perceptions of emotional experiences and parental support during early developmental stages. Validating this scale addresses a critical gap in developmental psychology and offers a reliable tool for clinical, educational, and family-based interventions. Ultimately, the CAEE is designed to enable rapid, accurate, and culturally relevant assessment of emotional experiences, thereby advancing both research and therapeutic practices.

Method: This descriptive-correlational study employed an applied research framework. A total of 201 adults aged 25 years and older were recruited via convenience sampling through social media platforms. Participants completed two

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Research Institute of
Hawzah and University

Journal of Islam and Family Psychology

Journal homepage: <https://ipf.rihu.ac.ir/>

Original Article

instruments: the CAEE, comprising four items, and a subscale measuring family social support. Responses were scored on a numerical scale ranging from 0 to 10.

Data analysis was performed using SPSS 24. Internal consistency was examined using Cronbach's alpha. Exploratory factor analysis (EFA) was conducted with principal component extraction and Varimax rotation to identify the underlying factor structure. The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) index and Bartlett's test of sphericity were applied to verify sampling adequacy and data suitability for factor analysis.

Construct validity was further assessed using split-half reliability, item-total correlations, and multiple regression analysis to evaluate the predictive capacity of the CAEE in relation to perceived family support. Ethical protocols—including informed consent and data confidentiality—were strictly observed.

Results: Exploratory factor analysis revealed a two-factor structure for the CAEE:

1. Emotional Experience in Childhood and Adolescence
2. Parental Support and Care

The overall Cronbach's alpha coefficient was 0.76, with subscale reliabilities of 0.77 and 0.88, indicating satisfactory internal consistency. Factor loadings ranged from 0.88 to 0.94, and together, the two factors explained 85.53% of the total variance.

Split-half reliability confirmed the stability of the measure. Total emotional experience scores demonstrated a significant positive correlation with family social support, establishing concurrent validity. Regression analysis further showed that the CAEE predicted 52% of the variance in family support scores. These findings indicate that the CAEE is both statistically robust and conceptually consistent with established theories in developmental and family psychology.

Discussion and Conclusions: The results provide strong evidence for the validity and reliability of the CAEE's two-factor structure, underscoring the pivotal role of parental emotional support in promoting psychological well-being. The brevity, clarity, and ease of administration of the scale make it a practical resource for researchers, clinicians, and educators across developmental psychology, family studies, and mental health disciplines.

Findings highlight that positive parent-child interactions—particularly consistent emotional support—function as critical protective factors in nurturing emotional security and self-esteem. The discrepancies observed between parental and child perceptions of support emphasize the complexity of family dynamics and the importance of incorporating children's perspectives into intervention strategies.

By offering a brief yet reliable assessment tool, the CAEE can enhance prevention and intervention programs targeting psychological disorders and contribute to a deeper understanding of emotional development. Considering that early emotional experiences shape attachment patterns, emotion regulation, and social functioning in adulthood, the CAEE represents a valuable instrument for advancing mental health research and practice across the lifespan.

Acknowledgements: The authors extend their sincere gratitude to all participants for their valuable contributions. Special appreciation is also expressed to the academic mentors and colleagues whose insights and guidance enriched this research.

Keywords: Childhood, Adolescence, Emotional Experience, Parental Support, Psychometrics, Mental Health.

Cite this article: Abbas Ali Harātīān, Seyed Abbas Satūriān & Fatemeh Gheysari (2025). "The Factor Structure of the Childhood and Adolescence Emotional Experience Scale", *Journal of Islam and Family Psychology* 1(1): 79-95.

ساختار عاملی مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی

عباسعلی هراتیان^۱ ، سید عباس ساطوریان^۲

فاطمه قیصری^۳

۱. استادیار گروه روان‌شناسی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ایران (نویسنده مسئول).

a.haratiyan@gmail.com

۲. استادیار گروه روان‌شناسی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ایران.

Sabbas61@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده هدی، قم، ایران.

fatemehgheisari8@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۳۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۷

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: کودکی و نوجوانی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مراحل رشد روانی انسان به‌شمار می‌آیند. تجربه‌های عاطفی در این دوره‌ها نقش بنیادینی در شکل‌گیری شخصیت، عزت‌نفس، و سلامت روانی فرد دارند. در سال‌های اخیر، توجه به کیفیت روابط والدین با فرزندان و تأثیر آن بر تجربه‌های عاطفی، به‌ویژه در زمینه پیشگیری از اختلالات روانی، افزایش یافته است. با این حال، کمبود ابزارهای معتبر و بومی برای سنجش این تجربه‌ها، پژوهشگران را با چالش‌هایی جدی مواجه کرده است. در ادبیات روان‌شناسی رشد، ابزارهایی که بتوانند به‌صورت کوتاه، دقیق و قابل اعتماد تجربه‌های عاطفی دوران کودکی و نوجوانی را ارزیابی کنند، بسیار محدودند. پژوهش حاضر با هدف بررسی ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی «مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی» (CAEE) انجام شد تا ابزاری معتبر برای سنجش ادراک افراد از تجربه‌های عاطفی‌شان در این دوره‌ها فراهم گردد. این مطالعه در پاسخ به نیاز روزافزون به سنجش حمایت والدینی و تجربه‌های عاطفی طراحی شده و می‌تواند در مطالعات روان‌شناسی رشد، خانواده، آموزش و سلامت روان کاربرد گسترده‌ای داشته باشد. **روش:** مطالعه حاضر از نوع توصیفی-همبستگی و با رویکرد کاربردی انجام شد. جامعه آماری شامل بزرگسالان بالای ۲۵ سال بود که

نوع مقاله: پژوهشی

از طریق نمونه‌گیری در دسترس از شبکه‌های اجتماعی انتخاب شدند. تعداد شرکت‌کنندگان ۲۰۱ نفر بود. ابزارهای پژوهش شامل مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی (CAEE) با چهار گویه و زیرمقیاس حمایت اجتماعی خانواده بودند. پاسخ‌ها در مقیاس عددی صفر تا ده ثبت شدند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ تحلیل شدند. برای بررسی اعتبار درونی، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. تحلیل عاملی اکتشافی با روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس به منظور شناسایی ساختار عاملی مقیاس انجام گرفت. همچنین آزمون‌های کفایت نمونه‌برداری KMO و آزمون کرویت بارتلت برای بررسی قابلیت اجرای تحلیل عاملی به کار رفتند. برای ارزیابی روایی سازه، از آزمون دونیمه‌سازی و همبستگی گویه‌ها با نمره کل استفاده شد. علاوه بر این، تحلیل رگرسیون چندگانه برای بررسی قدرت پیش‌بینی مقیاس در ارتباط با حمایت اجتماعی خانواده به کار گرفته شد. تمامی مراحل تحلیل با رعایت اصول اخلاق پژوهش و حفظ محرمانگی داده‌ها انجام شد.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها نشان داد که مقیاس CAEE دارای دو عامل اصلی است: «تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی» و «حمایت و مراقبت والدینی». ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰.۷۶ و برای عوامل اول و دوم به ترتیب ۰.۷۷ و ۰.۸۸ بود که نشان‌دهنده اعتبار درونی مطلوب ابزار است. بارهای عاملی گویه‌ها بین ۰.۸۸ تا ۰.۹۴ متغیر بودند و دو عامل در مجموع ۸۵.۵۳ درصد از واریانس کل را تبیین کردند. آزمون دونیمه‌سازی نیز ثبات مقیاس را تأیید کرد. همبستگی مثبت و معنادار بین نمره کل تجربه عاطفی و حمایت اجتماعی خانواده، روایی همزمان مقیاس را نشان داد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که مقیاس CAEE توان پیش‌بینی ۵۲ درصد از تغییرات نمرات حمایت اجتماعی خانواده را دارد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که مقیاس طراحی شده نه تنها از نظر آماری قابل اتکاست، بلکه از نظر مفهومی نیز با نظریه‌های روان‌شناسی رشد و خانواده هم‌راستا است.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش، اعتبار ساختار دو عاملی مقیاس CAEE را تأیید می‌کنند و نقش حمایت والدینی در شکل‌گیری تجربه‌های عاطفی مثبت و سلامت روانی افراد را برجسته می‌سازند. این ابزار با فرم کوتاه و قابلیت سنجش سریع، می‌تواند در مطالعات بالینی، پژوهشی و مداخلات خانواده‌محور مورد استفاده قرار گیرد. تعامل مثبت والدین با فرزندان، به‌ویژه حمایت عاطفی مستمر، منبعی مهم برای افزایش احساس امنیت روانی و عزت‌نفس است. همچنین تفاوت برداشت‌های والدین و فرزندان در میزان حمایت دریافتی، نشان‌دهنده پیچیدگی روابط خانوادگی و ضرورت توجه به دیدگاه فرزندان در طراحی مداخلات روان‌شناختی است. استفاده از این مقیاس می‌تواند در ارتقای برنامه‌های پیشگیری و درمان اختلالات روانی نقش مؤثری ایفا کند و به درک بهتر ساختارهای عاطفی دوران رشد یاری رساند. از آنجا که تجربه‌های عاطفی اولیه می‌توانند بر سبک دلبستگی، تنظیم هیجانی و روابط اجتماعی در بزرگسالی تأثیرگذار باشند، بهره‌گیری از ابزارهایی مانند CAEE در ارزیابی این تجربه‌ها، گامی مؤثر در جهت ارتقای سلامت روان جامعه خواهد بود.

واژگان کلیدی: تجربه عاطفی کودکی، نوجوانی، حمایت والدینی، روان‌سنجی، تحلیل عاملی، سلامت روان.

استناد: عباس‌علی هراتیان و سیدعباس ساطوریان و فاطمه قیصری (۱۴۰۴). «ساختار عاملی مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی»، مجله اسلام و روان‌شناسی خانواده ۱(۱): ۷۹-۹۵.

مقدمه

یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های سلامت روان، حمایت اجتماعی ادراک‌شده^۱ است. منظور از حمایت اجتماعی ادراک‌شده، ادراک فرد از دسترسی به حمایت دیگران در صورت نیاز به کمک است (کالوت و کونور - اسمیت،^۲ ۲۰۰۶؛ فریدلندر^۳ و همکاران، ۲۰۰۷). حمایت اجتماعی به میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد تعریف شده است (سارافینو،^۴ ۲۰۰۲)؛ در واقع این مفهوم بازگوکننده برداشت فرد از تبادلات بین‌فردی در میان اعضای شبکه اجتماعی است که برای فرد، مفید و سودمند شناخته می‌شود (هوغان، لیندن و نگاریان،^۵ ۲۰۰۲). بنابراین حمایت اجتماعی واژه گسترده‌ای است که از ادراک وجود افراد در صورت نیاز (حمایت ادراک‌شده) تا دریافت واقعی آن (حمایت دریافت‌شده) را شامل می‌شود (آچینو، باون و کنت،^۶ ۲۰۱۶).

منابع حمایت اجتماعی، ارتباط‌های اجتماعی رسمی و غیررسمی است، اما اعضای خانواده و دوستان منابع اصلی حمایت اجتماعی به شمار می‌روند (کالینز،^۷ ۲۰۰۳). نظریه‌پردازان حمایت اجتماعی ادراک‌شده بر این امر اذعان دارند که تمام روابطی که فرد با دیگران دارد حمایت اجتماعی قلمداد نمی‌شوند؛ به بیان دیگر روابط منبع حمایت اجتماعی نیستند، مگر آنکه فرد آنها را به‌عنوان منبعی در دسترس یا مناسب برای رفع نیاز خود ادراک کند (استریتر و فرانکلین،^۸ ۱۹۹۲). بنابر شواهد موجود، گاه کمک‌هایی که به فرد می‌شود نامناسب و بدموقع است یا اینکه خلاف میل خود فرد است؛ از این‌رو، نه خود حمایت بلکه ادراک فرد از حمایت مهم‌تر است. مقیاس‌های حمایت اجتماعی ادراک‌شده نیز بر روی ارزیابی شناختی فرد از محیط و سطح اطمینان او متمرکز هستند مبنی بر اینکه در صورت لزوم، کمک و حمایت در دسترس خواهد بود (تریسی،^۹ ۱۹۹۰).

برخی پژوهش‌ها (کلارک،^{۱۰} ۲۰۰۵؛ تامپسون،^{۱۱} ۱۹۹۹؛ اگدن،^{۱۲} ۲۰۰۱؛ دیویدسون و نیل،^{۱۳} ۲۰۰۱؛ اناری، طهماسیان و فتح‌آبادی، ۱۳۹۰) حمایت اجتماعی را یکی از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده سلامت جسمانی و روان‌شناختی افراد از کودکی تا بزرگسالی می‌دانند که موجب احساس امنیت و خودارزشمندی در فرد می‌شود، امکان رشد و پویایی را برای او فراهم می‌کند و از عوامل مهم در بهزیستی روان‌شناختی به شمار می‌رود (پروندی و عارفی، ۱۳۹۸؛ ترنر، ترنر و هال،^{۱۴} ۲۰۱۴). هرچه میزان حمایت ادراک‌شده‌ای که فرد از خانواده دریافت می‌کند بالاتر باشد، رضایت از زندگی، تعادل عاطفی و بهزیستی روان‌شناختی بالاتری نیز خواهد داشت (قاندی و یعقوبی، ۱۳۸۷). حمایت عاطفی از سوی پدر و مادر می‌تواند در طول زمان سبب افزایش عزت‌نفس شود (بادرلت-بوچارد^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۳)؛ درحالی‌که طرد شدن از طرف دیگران یکی از عوامل زمینه‌ساز اختلالات روانی است (وینتر^{۱۶} و همکاران، ۲۰۱۶). افزون‌بر این، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهند که حمایت اجتماعی در تحول نوجوانی نقش مهمی دارد. پژوهش مصباح و ابوالمعالی الحسینی (۱۴۰۰) نشان داد مهم‌ترین مشکلات آسیب‌زای دوران کودکی، محرومیت‌های هیجانی و طرد از طرف خانواده، اجتماع و گروه همسالان است و این طردها و محرومیت‌های هیجانی ریشه در سبک فرزندپروری نامتعادل و مهارت‌های ارتباطی ضعیف با فرزند دارد.

1. perceived social support
2. Calvete, E. & Connor-Smith, J. K.
3. Friedlander, L. J.
4. Sarafino
5. Hogan, B. E., Linden, W. & Nagarian, B.
6. Uchino, B. N., Bowen, K. & Kent, R.
7. Collins, S. M.
8. Streeter, C. L. & Franklin C.
9. Tracy, E. M.
10. Clark, C. M.
11. Thompson, A. D.
12. Ogden
13. Davidson, G. C. & Neal, J. M.
14. Turner, R. J., Turner, J. B. & Hale, W. B.
15. Boudreault-Bouchard, A. M.
16. Winter, D.

باربر^۱ (۱۹۹۷) برای روابط والدین با کودک و نوجوان، دو مؤلفه را معرفی می‌کند: مؤلفه «حمایت از نیاز»^۲ که مربوط به کیفیت عاطفی رابطه فرزند و والدین است و مؤلفه «نظم‌دهی»^۳ که اشاره به قابلیت نظم‌دهی و سازمان‌دهی والدین دارد. به عقیده باربر، حمایت والدین اغلب به‌عنوان ساختاری چندبعدی به نظر می‌رسد، زیرا در تعامل حمایت‌گرانه والدین، کودک یا نوجوان ارتباطی گرم را تجربه می‌کند. حمایت از خودمختاری و اجتناب از حمایت افراطی (رفتارهایی همانند مداخلات بیش از حد و اجبار روانی در تصمیم‌گیری‌ها) نیز پیامدهای رشدی بهتری را به دنبال دارد (عاجز، ۱۳۹۲). در پژوهش فلیگر و واسونای^۴ (۲۰۰۶) یافته‌ها نشان داد که نزدیکی، کنترل و حمایت زیاد والدین که از ویژگی‌های فرزندپروری مقتدرانه^۵ است به حرمت خود^۶ بالا در فرزندان می‌انجامد. پارکر و بنسون^۷ (۲۰۰۴) در پژوهش خود نشان دادند که ادراک صمیمیت و نزدیکی با والدین همبستگی مثبت با حرمت خود نوجوان دارد.

یکی از مؤلفه‌های مهم والدگری اسلامی برقراری رابطه عاطفی مناسب با نوجوان است. بنابر متون دینی رابطه عاطفی بین پدر و مادر و فرزندان یک نیاز به شمار می‌رود^۸ (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۴۶) و لازم است این رابطه (به‌ویژه با نوجوان) تقویت شود^۹ (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۲۲). بنابراین والدین برای ارتقای رابطه عاطفی با کودک و نوجوان خود می‌بایست برنامه داشته باشند و تلاش کنند فرزندان را (با همه ویژگی‌ها) بپذیرند؛ او را پاره تن خود^{۱۰} (سیدرضی، ۱۳۸۷، نامه ۳۱) و هدیه الهی ببینند^{۱۱} (سمرقندی، ۱۴۱۳ق، ص ۳۴۳، ج ۴۹۷) و به او محبت (جسمانی و کلامی) بورزند^{۱۲} (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۴۹). پیامبر ﷺ در این باره می‌فرماید: «مؤمن دوست خداست و فرزند او هدیه خداست. پس هر که خداوند در اسلام به او فرزندی روزی کرد باید او را زیاد ببوسد»^{۱۳} (سمرقندی، ۱۴۱۳ق، ص ۳۴۳، ج ۴۹۷). امام سجاد ﷺ فرمود: «حق فرزندان به تو این است که بدانی وجود او از تو و نیک و بدش در این جهان وابسته به تو است»^{۱۴} (صدوق، ۱۳۷۶، ج ۲، ص ۶۲۲، ح ۳۲۱۴؛ ابن‌شعبه حرانی، ۱۴۰۴ق، ص ۲۶۳)؛ بنابراین در قدم اول والدین می‌بایست فرزندان را بپذیرند و او را هدیه الهی دانسته، همان‌گونه که هست مورد محبت خود قرار دهند. امام علی ﷺ به زیبایی پذیرش همراه با محبت را خطاب به فرزندش امام مجتبی ﷺ بیان می‌فرماید: «من تو را پاره تن خود و بلکه همه وجود خود می‌دانم، به‌طوری که اگر آسیبی به تو برسد گویی به من رسیده است و اگر مرگت رسد مرگ من رسیده، روی این حساب کار تو مرا مانند کار خودم به فکر و چاره‌اندیشی واداشته است»^{۱۵} (نهج‌البلاغه، نامه ۳۱).

از نگاه آموزه‌های دینی محبت و مهرورزی والدین به فرزندان بسیار پسندیده و سزاوار پاداش است^{۱۶} (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۴۹). پیامبر اکرم ﷺ فرمود: اگر والدین نگاه محبت‌آمیز به فرزندشان داشته باشند پاداش می‌گیرند^{۱۷} (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۲، ص ۶۲۶). البته از اصل

1. Barber, B. K.

2. need support

3. regulation

4. Pflieger, C. J. & Vazsonyi, T. A.

5. authoritative parenting

6. self esteem

7. Parker, J. S. & Benson, M. J.

۸. عَنِ الصَّادِقِ ﷺ قَالَ: «دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُؤَدِّبْ سَبْعًا وَ الزَّمُهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ أَقْلَحَ وَ إِلَّا فَإِنَّهُ مَنْ لَا حَيْرَ فِيهِ».

۹. امام صادق ﷺ می‌فرماید: «اَحْمِلْ صَبِيَّكَ تَأْتِي عَلَيْهِ سِتُّ سِنِينَ ثُمَّ اُدِّبُهُ فِي الْكِتَابِ سِتُّ سِنِينَ ثُمَّ صُمَّهُ اِلَيْكَ سَبْعَ سِنِينَ فَأَدِّبُهُ بِأَدَبِكَ فَإِنْ قَبِلَ وَ صَلَحَ وَ إِلَّا فَحَلَّ عَنْهُ».

۱۰. امام علی ﷺ: به فرزندشان امام مجتبی ﷺ می‌فرماید: «وجدك بعضی بل وجدتك کلی حتی كان شيئاً لو اصابك اصابني وَ كَانَ الْمُؤْتِ لَوْ اَتَاكَ اَتَانِي، فَعَنَانِي مِنْ اَمْرِكَ مَا يَعْنِينِي مِنْ اَمْرِ نَفْسِي».

۱۱. پیامبر ﷺ: «المومن حبيب الله، و ولده تحفه الله، فمن رزقه الله ولداً في الاسلام فليكثر قبْلته».

۱۲. پیامبر ﷺ: «مَنْ قَبَلَ وَلَدَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً».

۱۳. المؤمن حبيب الله و ولده تحفه الله، فمن رزقه الله ولداً في الاسلام فليكثر قبْلته.

۱۴. وَ اَمَّا حَقٌّ وَلَدِكَ فَتَعْلَمُ اَنَّهُ مِنْكَ وَ مُضَافٌ اِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَ سُرِّهِ.

۱۵. وجدك بعضی بل وجدتك کلی حتی كان شيئاً لو اصابك اصابني وَ كَانَ الْمُؤْتِ لَوْ اَتَاكَ اَتَانِي، فَعَنَانِي مِنْ اَمْرِكَ مَا يَعْنِينِي مِنْ اَمْرِ نَفْسِي.

۱۶. پیامبر ﷺ: مَنْ قَبَلَ وَلَدَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً....

۱۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا نَظَرَ الْوَالِدُ إِلَى وَلَدِهِ فَسَرَّهُ كَانَ لِلْوَالِدِ عَشْرُ نَسَمَةٍ.

عدالت در این زمینه نیز نباید غافل شد. رعایت عدالت در محبت به دختر و پسر (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۱۰۴، ص ۹۳)، عدالت در بوسیدن و حتی در هدیه دادن به فرزندان می‌بایست مراعات شود (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۴، ص ۹۳). کیفیت رابطه عاطفی والدین با نوجوان باید به گونه‌ای باشد که نوجوان برای وقت گذراندن با والدین انگیزه داشته باشد و از بودن با والدین خرسند باشد^۱ (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۱۱، ص ۴۴۸). بایستگی همراهی و دوستی با نوجوان از دیگر نکات مورد تأکید در متون اسلامی است. امام صادق (علیه السلام) فرمود: «فرزند خود را هفت سال آزاد بگذار بازی کند، هفت سال او را با آداب و روش‌های مفید تربیت کن و در هفت سال سوم مانند یک رفیق صمیمی، مصاحب و ملازمش باش (در این صورت رستگار می‌شود)، وگرنه از کسانی خواهد بود که خیری در آنان نیست»^۲ (همان، ج ۶، ص ۴۶).

فرزندان در فضای خصوصی و صمیمانه خانواده یاد می‌گیرند که چه احساسی نسبت به خود داشته باشند، دیگران چه عکس‌العملی نسبت به آنها خواهند داشت و آنها باید چگونه درباره رفتارها و هیجان‌های دیگران فکر کنند (بامریند، ۱۹۷۳^۳). گلاسر^۴ (۲۰۰۳) معتقد است نوجوان از راه تعامل و درگیری عاطفی با اطرافیان و به‌ویژه والدین به توسعه هویت^۵ خود می‌پردازد که در این زمینه پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهد رفتار والدین در نوع برداشت نوجوانان از «خود»^۶ و از والدینشان تأثیر دارد (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۵). بی‌توجهی والدین به پرورش آرامش روانی و عاطفی و نبود روابط مناسب با سایر اعضای خانواده آنها را با کمبودهای عاطفی، انگیزشی و مشکل روانی روبه‌رو می‌سازد (بیرنه، ۲۰۱۷^۷). همچنین این نوع ارتباط منجر به ایجاد پندارهای اولیه مثبت و منفی شده که رفتار او را در بزرگسالی تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (رودیگر^۸ و همکاران، ۲۰۱۸). فروید^۹ معتقد بود پیوند عاطفی کودک با مادر مبنای تمام روابط بعدی است (مهربانیان و سرافراز، ۱۳۹۶)، اما از نظر لورا برک^{۱۰} (۲۰۰۷، ص ۳۴۶)، گرچه کیفیت پیوند کودک - والد بسیار اهمیت دارد، ولی رشد بعدی صرفاً تحت تأثیر تجربیات دلبستگی اولیه قرار ندارد بلکه تداوم رابطه والد - فرزند نیز بر آن تأثیر دارد. نتیجه پژوهش تامپسون، ایستربروکس و واکر^{۱۱} (۲۰۰۳) نشان می‌دهد والدینی که نه‌تنها در نوباوگی بلکه در سال‌های بعدی نیز به‌صورت محبت‌آمیز به کودک رسیدگی می‌کنند به جنبه‌های متعدد رشد او همچون خودپنداره^{۱۲} مطمئن‌تر، آگاهی هیجانی^{۱۳} پیشرفته‌تر، روابط مطلوب‌تر با همسالان و معلمان، احساس مسئولیت اخلاقی قوی‌تر و انگیزه بیشتر برای موفق شدن در مدرسه کمک می‌کنند. در مقابل فرزندان والدینی که در دوره‌ای طولانی به‌صورت بی‌عاطفه واکنش نشان می‌دهند در معرض خطر انواع مشکلات رشد قرار دارند (لورا برک، ۲۰۰۷، ص ۳۴۶). پژوهش‌های جدید همچنان نظریه فروید را تقویت می‌کنند، اما به شکلی پیچیده‌تر به نقش دلبستگی‌های اولیه و روابط آینده می‌پردازند. نتایج نشان داده است که پیوند عاطفی اولیه به مادر نه‌تنها مبنای روابط بعدی است، بلکه کیفیت دلبستگی و پایداری آن نیز از عوامل مهم در رشد مهارت‌های اجتماعی و عاطفی است (تامپسون، ۲۰۲۱^{۱۴}). تحقیقاتی همچون مطالعه کاسیدی، جونز و شاور^{۱۵} (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که تداوم حمایت عاطفی والدین در دوران کودکی و نوجوانی به تقویت اعتمادبه‌نفس، مدیریت هیجانات و تعاملات مثبت با همسالان کمک می‌کند. این مطالعات تأکید دارند که پیوند عاطفی اولیه مهم است،

۱. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): «قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ قَبَّلَ وَلَدَهُ، كَتَبَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - لَهُ حَسَنَةً؛ وَ مَنْ قَرَحَهُ، قَرَحَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ...»».

۲. عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام): «قَالَ: دَغِ ابْنُكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُؤَدِّبُ سَبْعًا وَ الزَّمَهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ أَفْلَحَ وَ إِلَّا فَإِنَّهُ مِنْ لَا خَيْرَ فِيهِ».

3. Baumrind, D.

4. Glasser, W.

5. identity

6. self

7. Byrene, B. M.

8. Roediger, E.

9. Freud, S.

10. Laura, A. Berg.

11. Thompson, C. A., Easterbrooks, M. A. & Walker, W.

12. self-concept

13. emotional awareness

14. Thompson, R. A.

15. Cassidy, J., Jones, J. D. & Shaver, P. R.

اما استمرار و کیفیت روابط نیز اهمیت فراوانی دارد؛ از این‌رو رابطه پایدار و حمایتی والدین در دوران نوجوانی نیز می‌تواند در کاهش خطر مشکلات روان‌شناختی مؤثر باشد.

تحقیقات اخیر، به‌ویژه پژوهش‌های منتشرشده از سوی پلک و ماسچادرلی^۱ (۲۰۱۹) نقش فعال پدران در رشد کودک را برجسته کرده‌اند. این مطالعات نشان داده‌اند که تعاملات پدر - کودک در ایجاد احساس امنیت عاطفی و اعتمادبه‌نفس نقش دارد و در سال‌های بعدی به برقراری روابط اجتماعی بهتر و موفقیت تحصیلی کمک می‌کند. پدران درگیر و حمایتگر به رشد مهارت‌های اجتماعی و عاطفی کودکانشان کمک شایانی می‌کنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند کودکانی که با پدران خود تعامل دارند و پدران نقش آفرینی مناسبی برای آنها داشته‌اند، این کودکان در کندوکاو محیط پیرامونی خود، امنیت عاطفی و اعتمادبه‌نفس بالاتری دارند و در بزرگسالی پیوندهای اجتماعی بهتری با همسالان خود برقرار می‌کنند؛ همچنین کمتر احتمال دارد که این کودکان در خانه با مشکل روبه‌رو شده، و در خانواده یا مدرسه یا محله مشکل ساز شوند (روزنبرگ و ویلکوکس،^۲ ۲۰۰۶).

پژوهش انجام‌شده درباره ارتباط بین روابط والدین و فرزند و رشد عاطفی اجتماعی کودکان خردسال نیز نشان داد تعارض والد - کودک به‌طور قابل توجهی با تمام اشکال عملکرد عاطفی اجتماعی کودکان مرتبط است (لانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). پژوهش یوا^۴ (۲۰۱۹) نشان داد که درگیری والدین در خانه تعارضات شدید و ایجاد جو عاطفی نامطلوب سبب تضعیف خودپنداره فرزندان می‌شود. پژوهش‌های ورسیمو^۵ و همکاران (۲۰۲۰) نیز نشان می‌دهد کودکانی که والدینشان تعاملات سرد یا بی‌عاطفه دارند، در معرض مشکلاتی همچون کاهش خودپنداره و ناتوانی در مدیریت هیجانات قرار می‌گیرند. این کودکان در بزرگسالی ممکن است با چالش‌های بیشتری در روابط و مسئولیت‌پذیری روبه‌رو شوند.

بنابراین کیفیت رابطه والدین - فرزندان از عواملی است که در بروز یا کاهش مشکلات روان‌شناختی فرزندان مؤثر است (میرزایی کوتنایی و همکاران، ۱۳۹۴)؛ همچنین خانواده دربرگیرنده عمیق‌ترین پیوندهای روانی و اجتماعی است (دوران^۶ و همکاران، ۲۰۱۲) و به‌عنوان مهم‌ترین واحد اجتماعی - عاطفی در تمام مراحل رشد نوجوانان نقش مهم و منحصربه‌فردی ایفا می‌کند؛ به عبارت دیگر بنیان چگونگی شخصیت فرد در خانواده پی‌ریزی می‌شود (نارگیسو^۷ و همکاران، ۲۰۱۲) و رابطه بین والدین و فرزندان به‌عنوان نخستین منبع ارتباطی و حمایتی برای فرزندان به منزله منبعی از احساس عشق، محبت، صمیمیت و امنیت در دوران بزرگسالی مطرح است (کارنز - هولت^۸، ۲۰۱۲). ابزارهای گذشته یا دچار طولانی بودن فرم و یا سنجش منابع حمایتی فراتر از خانواده و والدین هستند. پژوهش حاضر به دنبال خلانی می‌باشد که در سنجش سریع بالینی و پژوهشی از ادراک بزرگسال نسبت به کودکی و نوجوانی احساس شد و در پی پاسخگویی به این سؤال است که آیا مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی ساخته‌شده از روایی و اعتبار کافی برخوردار است؟

روش پژوهش

این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. از نوع هدف، کاربردی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری آن افراد بالای ۲۵ سال حاضر در شبکه‌های اجتماعی بود. از بین این افراد، ۲۰۱ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس^۹ انتخاب شدند که با توجه به ادبیات موجود (میرز، گامست و گارینو،^{۱۰} ۲۰۰۶) درباره بهترین حجم نمونه این‌گونه مطالعات، این حجم نمونه مناسب است. دامنه سنی مشارکت‌کنندگان بین ۲۵ تا ۶۰ سال با میانگین ۳۶/۵۵ و انحراف استاندارد ۸/۴۸ بود.

1. Pleck, J. H. & Masciadrelli, B. P.
2. Rosenberg, J. & Wilcox, W. B.
3. Lang, S. N.
4. Yoa, S.
5. Verissimo, M.
6. Doran, N.
7. Nargiso, J. E.
8. Carnes-Holt, K.
9. convenience sampling
10. Meyers, L. S., Gamst, G. & Guarino, A. J.

ابزار پژوهش

الف) مقیاس حمایت اجتماعی خانواده (SPFS):^۱ این مقیاس بخشی از مقیاس دوازده گویه‌ای چندبُعدی حمایت ادراک‌شده اجتماعی^۲ ساخته شده زیمت^۳ و همکاران (۱۹۸۸) بود که از سه خرده‌مقیاس تشکیل شده است: ۱. حمایت اجتماعی ادراک‌شده از سوی خانواده، ۲. حمایت اجتماعی ادراک‌شده از سوی دوستان و ۳. حمایت اجتماعی ادراک‌شده از سوی اشخاص مهم. گویه‌های آن براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای «به شدت مخالفم» تا «به شدت موافقم» نمره‌گذاری می‌شوند. زیمت و همکاران (۱۹۸۸) ضریب پایایی آلفای کرونباخ مقیاس کل ۰/۸۸ و برای زیرمقیاس خانواده ۰/۸۷ گزارش کردند. ضریب بازآزمایی این زیرمقیاس نیز ۰/۸۵ به دست آمد. سلیمی، جوکار و نیک‌پور (۱۳۸۸) آلفای کرونباخ را ۰/۸۶ گزارش کردند. اسدی (۱۳۹۵) در پژوهش خود آلفای کرونباخ این زیرمقیاس و ضریب دونیمه‌سازی را ۰/۹۰ و ۰/۸۶ گزارش کرد. در پژوهش ساداتی (۱۳۹۶) تحلیل تأییدی این عامل، برازش مناسبی را نشان داد. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر، ۰/۷۶ به دست آمد.

ب) مقیاس تجربه عاطفی کودک و نوجوانی (CAEE):^۴ چهار گویه با هدف یک ارزیابی سریع و براساس سنجش رابطه با مهم‌ترین افراد دوره‌های کودکی و نوجوانی، یعنی پدر و مادر تدوین شد: «دوره نوجوانی خوبی داشتم»، «دوره کودکی خوبی داشتم»، «فکر می‌کنم در دوره کودکی و نوجوانی من، پدرم می‌توانست بیشتر از این به من محبت و از من حمایت کند» و «فکر می‌کنم در دوره کودکی و نوجوانی ام، مادرم می‌توانست بیشتر از این به من محبت کند». جهت پاسخگویی نیز با توجه به شکل گویه‌ها از طیف عددی صفر تا ۱۰ استفاده شد. اطلاعات دو پرسشنامه روی وبگاه قرار گرفت و لینک آن در قالب یک بئر توضیحی در شبکه‌های اجتماعی پخش شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق با بهره بردن از نسخه ۲۴ نرم‌افزار SPSS از روش‌های آماری همبستگی و تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد.

یافته‌ها

به‌منظور بررسی هماهنگی درونی گویه‌های مقیاس برای نیل به کوتاه‌ترین فرم از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. این بررسی نشان داد که بدون حذف گویه، اعتبار درونی مقیاس به حداکثر خود می‌رسد. هماهنگی درونی مقیاس و عوامل آن براساس مقدار آلفا در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس تجربه عاطفی کودک و نوجوانی و عوامل آن

مقیاس	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
کل مقیاس	۴	مرد ۰/۷۸
		زن ۰/۷۵
		کل ۰/۷۶
تجربه کودکی و نوجوانی ^۵	۲	۰/۷۷
تجربه حمایت و مراقبت والدینی ^۶	۲	۰/۸۸

چنان‌که در جدول ۱ مشاهده می‌شود ضریب آلفای کرونباخ مقیاس در نمونه پژوهش ۰/۷۶ است. این ضریب برای عوامل ۰/۷۷ و ۰/۸۸ است که اعتبار فرم چهار گویه‌ای و دو عاملی این مقیاس را نشان می‌دهد؛ همچنین برای بررسی روایی سازه مقیاس، همبستگی هریک از

1. Scale of Perceived Family Support
2. MSPSS: The Multidimensional Scale of Perceived Social Support
3. Zimet, G.
4. Emotional Experience in Childhood and Adolescence
5. childhood and adolescent experience
6. experience of parental support and care

گویه‌ها با کل پرسشنامه محاسبه شد. نتایج نشان داد که گویه‌ها با نمره کل مقیاس همبستگی معنادار و قوی دارند. دامنه این همبستگی از ۰/۷۷ تا ۰/۸۰ است.

به منظور بررسی ساختار عاملی مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی^۱ و چرخش واریماکس^۲ استفاده شد. شاخص کفایت نمونه‌برداری^۳ نشان داد که نمونه‌گیری مناسبی برای تحلیل عاملی انجام شده است ($KMO/95=0$). نتایج آزمون کرویت بارتلت^۴ نیز بیانگر همبستگی معنادار کافی بین عبارت مقیاس است؛ درحقیقت معنادار بودن آزمون کرویت بارتلت کمترین شرط لازم برای انجام دادن تحلیل عاملی است. همان‌گونه که در جدول ۲ دیده می‌شود نتایج این آزمون با درجه آزادی ۹۹۰ و مجذور خی دو ۱۳۲۰۰/۰۰۱ در سطح $P<0/0001$ معنادار است.

جدول ۲: آزمون بارتلت و کفایت نمونه‌برداری

نتایج	آماره‌ها
۰/۶۰۵	کفایت نمونه‌برداری به روش KMO
۳۲۴/۴۱۵	خی دو
۶	درجه آزادی
۰/۰۰۰۱	سطح معناداری

به منظور تعیین تعداد عامل‌ها، نخست از ملاک ارزش‌های ویژه بزرگ‌تر از یک استفاده شد. برای اجتناب از دقت پایین در نتایج خروجی و نیز با توجه به نمودار اسکری که ارزش ویژه در بخش نزولی با شیب تند و قبل از تبدیل شدن به سطح افقی را کمی بالاتر از عدد ۱ نشان می‌دهد، ارزش ویژه در مرحله دوم نیز بزرگ‌تر از یک انتخاب شد. جدول ۳ ماتریس عوامل را پس از چرخش به همراه بار عاملی هر یک از گویه‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۳: ماتریس عوامل پس از چرخش متقارب به شیوه واریماکس به همراه بار عاملی هر یک از گویه‌ها

گویه	عبارت / عامل	بار عاملی
عامل اول: تجربه کودکی و نوجوانی		
۴	دوره نوجوانی خوبی داشتم.	۰/۹۴
۳	دوره کودکی خوبی داشتم.	۰/۹۱
عامل دوم: تجربه حمایت و مراقبت والدینی		
۲	فکر می‌کنم در دوره کودکی و نوجوانی من، پدرم می‌توانست بیشتر از این به من محبت و از من حمایت کند.	۰/۸۹
۱	فکر می‌کنم در دوره کودکی و نوجوانی ام، مادرم می‌توانست بیشتر از این به من محبت کند.	۰/۸۸

تمامی گویه‌های مقیاس در این مرحله از بار عاملی بالاتر از ۰/۳ برخوردار بودند. دامنه بار عاملی گویه‌ها در دامنه‌ای بین ۰/۸۸ تا ۰/۹۴ گسترده شده است. عامل اول ۴۴/۴۷ درصد و عامل دوم ۴۱/۰۶ درصد و مجموع دو عامل ۸۵/۵۳ درصد واریانس کل مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی را برآورد می‌کند. نتایج آزمون دونیمه‌سازی در جدول ۴ درج شده است.

1. principle component
2. varimax
3. sampling adequacy
4. bartlett's test of sphericity

جدول ۴: نتایج آزمون دونیمه‌سازی مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی

آلفای کرونباخ	بخش اول	مقدار	۰/۸۸
		تعداد	۲
	بخش دوم	مقدار	۰/۷۷
		تعداد	۲
	تعداد کل گویه‌ها		۴
همبستگی بین دو بخش			۰/۳۸
ضریب همبستگی برون - اسپیرمن			۰/۵۵
ضریب دونیمه‌سازی گاتمن			۰/۵۵

همان‌گونه که در جدول ۴ می‌بینیم، ضرایب همبستگی از قوت قابل‌قبولی برخوردارند. در جدول ۵، نتایج همبستگی نمره کل و زیرمقیاس‌های تجربه کودکی و نوجوانی با نمره حمایت اجتماعی خانواده درج شده است.

جدول ۵: ماتریس همبستگی نمره کل و زیرمقیاس‌های تجربه کودکی و نوجوانی با نمره حمایت اجتماعی خانواده

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱. تجربه کودکی و نوجوانی	۱			
۲. تجربه حمایت و مراقبت والدینی	۰/۳۸**	۱		
۳. نمره کل تجربه کودکی و نوجوانی	۰/۸۲**	۰/۸۴**	۱	
۴. نمره حمایت اجتماعی خانواده	۰/۲۶**	۰/۷۲**	۰/۵۶**	۱

** $p \geq 0.01$

همان‌گونه که در جدول ۵ دیده می‌شود، همبستگی قوی نمره کل و زیرمقیاس تجربه کودکی و نوجوانی با نمره حمایت اجتماعی خانواده، نشان از روایی قوی این فرم دارد. همبستگی نمره کل تجربه کودکی و نوجوانی با نمره حمایت اجتماعی خانواده ضعیف به‌دست آمد. همبستگی میان نمره کل مقیاس تجربه کودکی و نوجوانی و گویه‌های چهارگانه، قوی (۰/۸۲ و ۰/۸۴) به‌دست آمد. ضمن اینکه نتایج رگرسیون نشان داد که زیرمقیاس‌های تجربه کودکی و نوجوانی، توان پیش‌بینی ۰/۵۲ درصد نمره حمایت اجتماعی خانواده را دارند.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بازشناسی ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که این مقیاس در نمونه پژوهش از هماهنگی درونی مناسبی (۰/۷۸) برخوردار است. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نیز نشان داد که ساختار عاملی در نمونه این پژوهش دو عاملی است. عامل دوم، همسو با عامل گرمی مادر و پدر در مقیاس ادراک‌های محیط خانوادگی گرولینک، دسای و ریان^۱ (۱۹۹۷)، عامل توجه مادر و پدر در مقیاس پیوند والدینی پارکر، تاپلینگ و برون^۲ (۱۹۷۹)، عامل حمایت اجتماعی خانواده پروسیدانو و هلر^۳ (۱۹۸۳) و عامل مراقبت والدینی ادراک‌شده فدایی، میردریکوندی و احمدی محمدآبادی (۱۳۹۵) است. عامل اول (تجربه کودکی و نوجوانی) با گویه‌ای مثل «دوره نوجوانی خوبی داشتم» نشانگر ارزیابی کلی فرد از دوره کودکی و نوجوانی

1. Grolnick, W. S., Deci, E. L. & Ryan, R. M.

2. Parker, G., Tupling, H. & Brown, L. B.

3. Procidano, M. E. & Heller, K.

خود است. عامل دوم (تجربه حمایت و مراقبت والدینی) با گویه‌ای چون «فکر می‌کنم در دوره کودکی و نوجوانی ام، پدرم می‌توانست بیشتر از این به من محبت و از من حمایت کند» سنجه ادراک فرد از میزان دریافت حمایت و مراقبت پدر و مادر در دوران کودکی و نوجوانی است. همان‌گونه که پژوهش‌ها (پروندی و عارفی، ۱۳۹۸؛ ترنر، ترنر و هال، ۲۰۱۴)، نیز نشان داد حمایت اجتماعی خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده سلامت جسمانی و روان‌شناختی افراد از کودکی تا بزرگسالی است که موجب احساس امنیت و خودارزشمندی در فرد می‌شود، امکان رشد و پویایی را برای او فراهم می‌کند و از عوامل مهم در بهزیستی روان‌شناختی به شمار می‌رسد و هرچه میزان حمایت ادراک‌شده‌ای که فرد از خانواده دریافت می‌کند بالاتر باشد، رضایت از زندگی، تعادل عاطفی و بهزیستی روان‌شناختی بالاتری نیز خواهد داشت. نکته قابل‌توجه اینکه بین میزان حمایت‌های والدینی و حمایت ادراک‌شده فرزندان در کودکی و نوجوانی تفاوت وجود دارد؛ به عبارت دیگر چه‌بسا والدینی که تصور می‌کنند حمایت‌گری بسیار خوبی از فرزندانشان داشته یا دارند، اما آنچه در ذهن فرزندانشان شکل گرفته، به‌گونه‌ای دیگر است و همخوانی لازم با تصور والدین را ندارد.

براساس آموزه‌های اسلامی رابطه عاطفی بین پدر و مادر با فرزندان یک نیاز است (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۴۶) و لازم است این رابطه تقویت شود (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۲۲). والدین برای ارتقای رابطه عاطفی با کودک و نوجوان می‌بایست برنامه داشته باشند و در این مسیر تلاش کنند فرزندانشان را با همه ویژگی‌ها بپذیرند؛ او را پاره تن خود (نهج‌البلاغه، نامه ۳۱) و هدیه الهی ببینند (سمرقندی، ۱۴۱۳ق، ص ۳۴۳) و سعی کنند به او محبت ورزند (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۴۹). کیفیت رابطه والدین با فرزندان باید به‌گونه‌ای باشد که فرزندان برای وقت گذراندن با والدین انگیزه داشته باشند و از بودن با والدین خرسند باشند (همان، ج ۱۱، ص ۴۴۸). وجود این رابطه عاطفی بین والدین و فرزندان، جدای از نیازی که فرزندان به آن دارند و احساس مثبت دوست داشتنی بودن را به برای آنها به وجود می‌آورد، برای خود والدین نیز لذت و ثواب به ارمغان می‌آورد (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۲، ص ۶۲۶). بنابراین والدین می‌بایست برای ایجاد تجربه عاطفی مثبت در فرزندانشان تلاش کنند و به آنها محبت بورزند، البته از اصل عدالت در این زمینه نیز نباید غافل شد؛ زیرا در آموزه‌های اسلامی رعایت عدالت در محبت به دختر و پسر (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۱۰۴، ص ۹۳)، عدالت در بوسیدن و حتی در هدیه دادن به فرزندان نیز می‌بایست توسط والدین رعایت شود (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۴، ص ۹۳) تا فرزندان از رفتار والدین احساس منفی یا تصور بی‌عدالتی پیدا نکنند.

در متون اسلامی تربیت درست فرزند نیازمند دو عنصر اساسی است: محبت مادر و حمایت و هدایت پدر. مادر با محبت و عاطفه بی‌پایان خود، امنیت و آرامش عاطفی کودک را فراهم می‌کند درحالی‌که پدر با هدایت و حمایت‌های خود، نقش مهمی در شکل‌دهی شخصیت و آینده فرزندان ایفا می‌کند. ترکیب این دو نقش سبب می‌شود که فرزندان متعادل، با اخلاق و ایمان قوی تربیت شوند که در آینده جامعه را به سمت خیر و صلاح هدایت کنند. پیامبر اکرم ﷺ فرمود: «أَحِبُّوا الصَّبِيَّانَ وَارْزُقُوهُمَا وَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمُ فَقُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَرُونَ إِلَّا أَنْتُمْ تَرْزُقُونَهُمْ؛ کودکان را دوست بدارید و به آنها مهربانی کنید و هرگاه به آنها وعده‌ای دادید، به آن وفا کنید؛ زیرا آنها شما را تنها تأمین‌کننده زندگی خود می‌دانند» (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۲۰؛ نهج‌الفصاحه، ح ۴۴۹). این حدیث مستقیماً به وظیفه والدین در ابراز محبت و توجه به فرزندان اشاره می‌کند. کودکان به والدین خود به‌عنوان منبعی از حمایت و محبت می‌نگرند و این نقش باید با عشق و وفاداری از سوی والدین، به‌ویژه مادران ایفا شود. در مقابل، پدر به‌عنوان تکیه‌گاه و حامی خانواده، مسئولیت حمایت و هدایت فرزندان را برعهده دارد. در قرآن کریم خداوند پدران را مسئول حفظ و هدایت خانواده از خطرات دنیوی و اخروی می‌داند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود و خانواده خویش را از آتش [دوزخ] حفظ کنید» (تحریم، ۶). این آیه به‌روشنی بر مسئولیت هدایت و محافظت پدران در قبال خانواده تأکید دارد. امام صادق (ع) فرمود: «إِنَّ اللَّهَ لَيَرْحَمُ الْعَبْدَ لَشَدَّةِ حَبَّةٍ لَوْلَدِهِ؛ خداوند بنده‌ای را که به‌خاطر شدت محبت به فرزندش دلسوزی می‌کند مورد رحمت خود قرار می‌دهد» (کلینی، ۱۴۳۰ق، ج ۶، ص ۵۰). این روایت بر اهمیت محبت و دلسوزی والدین تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که محبت به فرزندان نه تنها برای سلامت روانی و عاطفی آنها

مفید است، بلکه موجب جلب رحمت الهی نیز می‌شود. چنین محبتی به فرزندان احساس امنیت و آرامش می‌بخشد و سبب سلامت و کاهش مشکلات روان‌شناختی آنها در دوران بزرگسالی می‌شود.

بنابر آنچه بیان شد، واقعیت این است که رابطه بین والدین و فرزندان به‌عنوان نخستین منبع ارتباطی و حمایتی برای فرزندان به‌منزله منبعی از احساس عشق، محبت، صمیمیت و امنیت در دوران بزرگسالی مطرح است و کیفیت این رابطه از جمله عواملی می‌باشد که در بروز یا کاهش مشکلات روان‌شناختی فرزندان مؤثر است. از آنجاکه خانواده دربرگیرنده عمیق‌ترین پیوندهای روانی و اجتماعی است و به‌عنوان مهم‌ترین واحد اجتماعی - عاطفی در تمام مراحل رشد کودکان و نوجوانان نقش مهم و منحصربه‌فردی ایفا می‌کند، سزاوار است والدین با استفاده از سبک فرزندپروری مناسب و به‌کارگیری مهارت‌های لازم در جهت افزایش صمیمیت و کیفیت بخشی به رابطه خود با فرزندان بکوشند تا زمینه رشد همه‌جانبه آنان را فراهم کنند.

نتیجه: یافته‌های پژوهش، اعتبار و روایی مقیاس تجربه عاطفی کودکی و نوجوانی را تأیید کرد. این ابزار قابلیت استفاده در موقعیت‌های آموزش‌ها و پژوهش‌های روان‌شناختی و تشخیص‌های بالینی را دارد.

منابع

* قرآن کریم.

* سیدرضی، محمد بن حسین (۱۳۷۸)، نهج البلاغه، تهران: کاشف.

* پاینده، ابوالقاسم (۱۳۸۲)، نهج الفصاحه، تهران: دنیای دانش.

۱. ابن شعبه حرانی، حسن (۱۴۰۴ق)، تحف العقول، تصحیح علی اکبر غفاری، چ ۲، قم: انتشارات جامعه مدرسین.
۲. اسدی، زهرا (۱۳۹۵)، اثر تقاضای شغل، کنترل شغلی، حمایت اجتماعی بر استرس شغلی با توجه به نقش واسطه‌ای تعارض کار- خانواده و تعارض کار- اوقات فراغت در شرکت برق منطقه‌ای خوزستان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی صنعتی و سازمانی، اهواز: دانشگاه شهید چمران.
۳. اناری، آسیه؛ طهماسیان، کارینه و محبوبه فتح آبادی (۱۳۹۰)، «نگرانی و حمایت اجتماعی در نوجوانی»، روان‌شناسی تحولی روان‌شناسان ایرانی، س ۸، ش ۲۹، ص ۲۷-۳۴.
۴. پروندی، علی و مختار عارفی (۱۳۹۸)، «پیش‌بینی بهزیستی روان‌شناختی براساس امیدواری و حمایت اجتماعی ادراک‌شده در زنان سرپرست خانوار»، مطالعات زن و خانواده، س ۷، ش ۲ (پیاپی ۱۴)، ص ۸۹-۱۱۴.
۵. ساداتی، مرضیه (۱۳۹۶)، بررسی پیامدهای کاری و غیرکاری بی‌نزاکتی در محیط کار با تعدیل‌گری حمایت اجتماعی خانواده در کارکنان یک سازمان صنعتی در اهواز پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، گرایش صنعتی و سازمانی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
۶. سلیمی، عظیمه؛ جوکار، بهرام و روشنک نیک‌پور (۱۳۸۸)، «ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده از اینترنت»، مطالعات روان‌شناختی، س ۵، ش ۳، ص ۸۱-۱۰۲.
۷. سمرقندی، نصر بن محمد (۱۴۱۳ق)، تنبیه الغافلین بأحادیث سید الأنبياء والمرسلین، بیروت: دار ابن کثیر.
۸. شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۸۵)، مبانی روان‌شناسی رشد، تهران: انتشارات سهامی چهر.
۹. صدوق، محمدبن علی (ابن بابویه)، (۱۳۷۶)، امالی، ترجمه محمدباقر کمره‌ای، تهران: کتابچی.
۱۰. طبرسی، حسن بن فضل (۱۴۱۲ق)، مکارم الاخلاق، قم، الشریف الرضی.
۱۱. عاجز، حسن رضا (۱۳۹۲)، رابطه والد- فرزند، ابعاد فرزندپروری، دلبستگی به والدین و نیازهای اساسی روان‌شناختی در نوجوانان و ارتباط آن با رفتارهای خودکشی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی خانواده درمانی، تهران: شهید بهشتی، پژوهشکده خانواده.
۱۲. فدایی، احسان؛ میردريکوندي، رحيم و محمدرضا احمدي محمدآبادی (۱۳۹۵)، «ساخت و روایی سنجی آزمون اولیه مراقبت والدینی ادراک‌شده براساس منابع اسلامی»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، س ۴، ش ۶، ص ۳۰-۶۱.
۱۳. قاندي، غلامحسين و حميد يعقوبي (۱۳۸۷)، «بررسی رابطه بین ابعاد حمایت اجتماعی ادراک‌شده و ابعاد بهزیستی در دانشجویان دختر و پسر»، ارمان دانش، س ۱۳، ش ۲ (پیاپی ۵۰)، ص ۶۸-۸۱.
۱۴. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۴۳۰ق)، الکافی، به اهتمام محمدحسین درایتی، قم: دارالحديث.
۱۵. لورا برک (۲۰۰۷)، روانشناسی رشد، ترجمه یحیی سیدمحمدی، ۱۴۰۳، تهران، ارسباران.
۱۶. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳)، بحارالانوار، بیروت: دار الاضواء.
۱۷. مصباح، زهرا و خدیجه ابوالمعالی الحسینی (۱۴۰۰)، «تجربه زیسته نوجوانان دختر دارای باورهای غیرمنطقی، یک پژوهش تحلیل روایتی»، فصلنامه تعالی مشاوره و روان‌درمانی، دوره ۱۰، ش ۳۸، ص ۲۱-۳۵.

۱۸. مهربانیان، محمد میلاد و مهدی رضا سرافراز (۱۳۹۶)، «پیش‌بینی کیفیت زندگی بر مبنای سبک‌های دلبستگی»، کنفرانس پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روان‌شناسی و علوم تربیتی حقوق و علوم اجتماعی، شیراز.
۱۹. میرز، ال.اس.؛ گامست، جی. و ا. جی. گارینو (۲۰۰۶)، پژوهش چندمتغیری کاربردی (طرح و تفسیر)، ترجمه حمیدرضا حسن‌آبادی، حسن پاشا شریفی، ولی‌الله فرزاد، سیمین‌دخت رضاخانی، بلال ایزانلو و مجتبی حبیبی (۱۳۹۱)، تهران: رشد.
۲۰. میرزایی کوتنایی، فرشته؛ شاکری‌نیا، ایرج و فرهاد اصغری (۱۳۹۴)، «رابطه تعامل والد-فرزند با سطح رفتارهای پرخطرگاه دانش‌آموزان»، سلامت روانی کودک، س ۲، ش ۴، ص ۲۱-۳۴.
۲۱. نوری، حسین بن محمدتقی (۱۴۰۸ق)، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، موسسه آل‌البیت.

Quran Karim.

22. Ajaz, Hassan Reza (2013), "The Relationship Between Parent-Child, Dimensions of Parenting, Attachment to Parents, and Basic Psychological Needs in Adolescents, and Its Relation to Suicidal Behaviors," Master's Thesis in Family Therapy Psychology, Tehran: Shahid Beheshti University, Family Research Institute. [In Persian]
23. Anari, Asieh; Tahmasian, Karineh; and Mahboobeh Fath Abadi (2011), "Concerns and Social Support in Adolescence," *Developmental Psychology of Iranian Psychologists*, Vol. 8, No. 29, pp. 27-34. [In Persian] [<https://sid.ir/paper/101202/fa>]
24. Asadi, Zahra (2016), "The Effect of Job Demand, Job Control, and Social Support on Job Stress Considering the Mediating Role of Work-Family Conflict and Work-Leisure Conflict in Khuzestan Regional Electric Company," Master's Thesis in Industrial and Organizational Psychology, Ahvaz: Shahid Chamran University. [In Persian]
25. Barber, B. K. (1997). Introduction: Adolescent socialization in context—the role of connection, regulation, and autonomy in the family. *Journal of Adolescent Research*, 12(1), 5–11.
26. Baumrind, D. (1973), Development of instrument competence through socialization, *Minnesota Symposium on Child Psychology*, 7:3-46.
27. Boudreault-Bouchard, A. M., Dion, J., Hains, J., Vandermeersch, J., Laberge, L. & Perron, M. (2013), Impact of parental emotional support and coercive control on adolescents' self-esteem and psychological distress: Results of a four-year longitudinal study, *Journal of Adolescence*, 36(4), 695-704.
28. Byrene, B. M. (2001), Structural equation modeling with Amos. Basic concepts, application and programming, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
29. Calvete, E. & Connor-Smith, J. K. (2006), Perceived social support, coping, and symptoms of distress in American and Spanish students. *Anxiety, Stress & Coping*, 19 (1), 47-65.
30. Carnes-Holt, K. (2012), Child-parent relationship therapy for adoptive families. *Family Journal*, 20(4): 419-426.
31. Cassidy, J., Jones, J. D. & Shaver, P. R. (2018), Contributions of attachment theory and research: A framework for future research, translation, and policy, *Development and Psychopathology*, 30(5), 1725-1743.
32. Clark, M. S., & Lemay, E. P. (2005). Close relationships. In A. Tesser, & N. Schwarz (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intraindividual Processes* (pp. 423–455). Blackwell Publishing.
33. Davison, G. C., & Neale, J. M. (2001). *Abnormal Psychology* (8th ed.). John Wiley & Sons.
34. Doran, N., Luczak, S. E., Bekman, N., Koutsenok, I. & Brown, S. A. (2012), Adolescent substance uses and aggression: A review, *Crime Justice Behave*, 39 (6), 748 -754.
35. Fadaei, Ehsan; Mir-Darikhondi, Rahim; and Mohammad Reza Ahmadimohadibadi (2016), "Construction and Validation of the Initial Parent Care Perception Test Based on Islamic Resources," *Islamic Studies on Women and Family Research Journal*, Vol. 4, No. 6, pp. 30-61. [In Persian] [https://journals.miu.ac.ir/article_1030.html]

36. Fine, M. A., Moreland, J. R. & Schwebel, A. I. (1983), Long-term effects of divorce on parent-child relationships, *Developmental Psychology*, 19, 703-713.
37. Friedlander, L. J., Reid, G. J., Shupak, N. & Cribbie, R. (2007), Social support, self-esteem and stress as predictors of adjustment to university among first-year undergraduates, *Journal of College Student Development*, 48 (3), 259-274.
38. Ghaedi, Gholamhossein and Hamid Yaqoubi (2008), "Examining the Relationship Between Dimensions of Perceived Social Support and Dimensions of Well-Being in Male and Female Students," *Armaghan Danesh*, Vol. 13, No. 2 (Continuous 50), pp. 68-81. [In Persian] [<https://armaghanj.yums.ac.ir/article-1-649-fa.pdf>]
39. Glasser, W. M. D. (2003), *For Parents and Teenagers: Dissolving the Barrier Between You and Your Teen*. Harper Perennial Publisher.
40. Grolnick, W. S., Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1997), Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and Children's Internalization of Values: A Handbook of Contemporary Theory* (pp.135-161), New York, NY: Wiley.
41. Hogan, B. E., Linden, W. & Nagarian, B. (2002), Social support interventions: Do they work. *Clinical Psychology Review*, 22 (3), 381-440.
42. Lang, S. N., Jeon, L., Schoppe-Sullivan, S. J. & Wells, M. B. (2020), Associations between Parent-Teacher Co-caring Relationships, Parent-Child Relationships and Young Children's Social Emotional Development, *Child & Youth Care Forum*, 49(4), 623-646.
43. Laura Berk (2007), "Developmental Psychology," translated by Yahya Seyyed Mohammadi, 1403 AH, Tehran: Arasbaran. [In Persian]
44. Mehrbanian, Mohammad Milad and Mehdi Reza Sarafranz (2017), "Predicting Quality of Life Based on Attachment Styles," Conference on New Research in Iran and the World in Psychology and Educational Sciences, Law and Social Sciences, Shiraz. [In Persian]
45. 25. Meyers, L. S., Gamst, G. & Guarino, A. J. (2006). *Multivariate research: design and interpretation*, SAGE Publications, Inc.
46. Miers, L.S.; Gamst, G.; and A.G. Garino (2006), "Applied Multivariate Research (Design and Interpretation)," translated by Hamid Reza Hassan Abadi, Hasan Pasha Sharifi, Valiollah Farzad, Simin Dokht Reza Khani, Bilal Izanlou, and Mojtaba Habibi (2012), Tehran: Roshd. [In Persian]
47. Mirzaei Kootanai, Fereshteh; Shakri-Nia, Iraj; and Farhad Asghari (2015), "The Relationship Between Parent-Child Interaction and Levels of Aggressive Behavior in Students," *Child Mental Health*, Vol. 2, No. 4, pp. 21-34. [In Persian] [<http://childmentalhealth.ir/article-1-80-fa.html>]
48. Misbah, Zahra and Khadijeh Abou al-Maali al-Husseini (2021), "The Lived Experience of Adolescent Girls with Irrational Beliefs: A Narrative Analysis Study," *Journal of Counseling and Psychotherapy Advancement*, Vol. 10, No. 38, pp. 21-35. [In Persian] [https://journals.iau.ir/article_684641.html]
49. Noori, Hossein bin Mohammad Taqi (1408 AH), "Mustadrak al-Wasa'il wa Mustanbat al-Masa'il," Qom: Al al-Bayt Institute. [In Persian]
50. Ogden, J. (2001). *Health Psychology: A Textbook* (2nd ed.). Open University Press.
51. Parker, G., Tupling, H. & Brown, L. B. (1979), The parental bonding instrument, *British Journal of Medical Psychology*, 52:1-10.
52. Parker, J.S. and Benson, M. J. (2004), Parent-adolescence Relations and Adolescent Functioning: Self-esteem, Substance Abuse and Delinquency, *Journal of Adolescence*, 155, 519-530.
53. Pflieger, C. J. & Vazsonyi, T. A. (2006), Parenting Processes and Dating Violence: The Mediating Role Self-esteem in Low and High-SES Adolescents, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, 742-761.

54. Pleck, J. H. & Masciadrelli, B. P. (2019), Paternal involvement by U.S. residential fathers: Levels, sources, and consequences, *The Role of the Father in Child Development*, pp. 222-271.
55. Procidano, M. E. & Heller, K. (1983), Measures of Perceived Social Support from Friends and From Family: Three Validation Studies, *American Journal of Community Psychology*, Vol.11, No.1, 124.
56. Roediger, E., Stevens, B., Brockman, R., Behary, W. T. & Young, J. (2018), Contextual schema therapy: An integrative approach to personality disorders, emotional dysregulation & interpersonal functioning, 1st Edition, New Harbinger Publications: California.
57. Rosenberg, J., & Wilcox, W. B. (2006). The importance of fathers in the healthy development of children. U.S. Department of Health and Human Services.
58. Sadati, Marziyeh (2017), "Examining the Work and Non-Work Consequences of Incivility in the Workplace with Moderating Family Social Support in Employees of an Industrial Organization in Ahvaz," Master's Thesis in Psychology, Industrial and Organizational Specialization, Shahid Chamran University of Ahvaz, Faculty of Educational Sciences and Psychology. [In Persian]
59. Salimi, Azimeh; Jokar, Bahram; and Roshanak Nikpour (2009), "Internet Communications in Life: Investigating the Role of Perceived Social Support and Feelings of Loneliness in Internet Use," *Psychological Studies*, Vol. 5, No. 3, pp. 81-102. [In Persian] [DOI:10.22051/psy.2009.1607]
60. Samarkandi, Nasr ibn Muhammad (1992 AH), "Tanbih al-Ghafilin bi Ahadith Sayyid al-Anbiya wal-Mursal," Beirut: Dar Ibn Kathir. [In Persian]
61. Sarafino, E. P. (2002). Health Psychology: Biopsychosocial Interactions (4th ed.). New York: John Wiley & Sons.
62. Seyyed Razi, Mohammad bin Hossein (1999), *Nahj al-Balaghah*, Tehran: Kashaf. [In Persian]
63. Shafie-Abadi, Abdollah (2006), "Foundations of Developmental Psychology," Tehran: Shahami Chehar Publications. [In Persian]
64. Tabrasi, Hasan ibn Fazl (1991 AH), "Makarim al-Akhlaq," Qom: Al-Sharif al-Razi. [In Persian]
65. Thompson, R. A. (1999). Early attachment and later development. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 265–286). Guilford Press.
66. Thompson, R. A. (2021), *Attachment in Early Years: From Theory to Practice*, Cambridge University Press.
67. Thompson, R. A., Easterbrooks, M. A., & Walker, D. (2003). Continuing sensitive caregiving and attachment security: Pathways to social cognitive competence. *Developmental Psychology*, 39(2), 286–299.
68. Tracy, E. M. (1990), Identifying social support resources of at-risk families, *Social Work*, 35: 252-258.
69. Turner, R. J., Turner, J. B. & Hale, W. B. (2014), Social relationships and social support. In R. J. Johnson, R. J. Turner & B. G. Link (Eds.), *Sociology of Mental Health: Selected Topics from 40 Years 1970s–2010s* (pp. 1–20), New York, NY: Springer.
70. Uchino, B. N., Bowen, K. & Kent, R. (2016), Social support and mental health. In H. Friedman, K. Fingerma (Eds.), *Encyclopedia of Mental Health*, 2nd Edition (pp. 189-195), Oxford: Elsevier.
71. Verissimo, M., Santos, A. J., Fernandes, C. & Shin, N. (2020), Father's parenting and children's social and cognitive development, *Journal of Family Psychology*, 34(6), 738-749.
72. Winter, D., Koplin, K., Schmahl, C., Bohus, M. & Lis, S. (2016), Evaluation and memory of social events in borderline personality disorder: effects of valence and self-referential context. *Psychiatry Research*, 240, 19–25.
73. Yoa, S. (2019), Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes, *Journal of Children and Youth Services Review*, 107: 104-133.
74. Zimet, G., Dahlem, N., Zimet, S. & Farley, G. K. (1988), The multidimensional scale of perceived social support, *Journal of Personality Assessment*, Vol.52, pp. 30-41.